

RESUM

A. NIVELLS DE BENESTAR I DEMOGRAFIA

A.1. Nivells de benestar

En aquest apartat s'analitza el nivell de benestar econòmic de les llars balears l'any 2007. Els resultats indiquen més capacitat adquisitiva mitjana de les llars balears enfront del conjunt espanyol, amb uns ingressos per adult superiors als de les llars espanyoles, així com una distribució d'aquests més igualitària. Concretament, els ingressos mitjans són d'un 8,5% per sobre de la mitjana espanyola i situen les llars balears en un bloc de regions, juntament amb Navarra, Madrid, Catalunya i el País Basc, clarament distanciat de la resta. Afegida a aquesta major capacitat econòmica, les microdades de l'enquesta de condicions de vida (ECV) mostren que un percentatge inferior de llars balears (el 70,1% enfront del 72,1% de les llars espanyoles) es troben en disposició d'estalviar per satisfer despeses imprevistes. Quant a la distribució de rendes, els indicadors de desigualtat assenyalen una distribució en el cas balear més igualitària que la del conjunt espanyol, amb valors de l'índex de Gini del 0,302 i el 0,328 respectivament. Això no obstant, en coherència amb aquest índex, la utilització d'indicadors amb paràmetres més sensibles a l'aversió a la desigualtat, com ara el d'Atkinson (2), suggereixen una distribució de la renda a les Balears més bona.

A.2. Demografia

Les darreres dades disponibles de població, el padró de l'1 de gener de 2009, eleven fins a 1.095.426 el nombre d'habitants de l'arxipèlag de les Illes Balears. Aquesta xifra implica un creixement de 22.582 persones sobre la població padronal de l'1 de gener de 2008. Aquest augment ha estat significativament menor que el registrat l'any anterior, en què fou superior als 42.000 habitants. Es pot afirmar que la profunda crisi econòmica en què es troben les economies occidentals no ha suposat més que un fre relatiu als potents fluxos migratoris exteriors, ja que continuen presentant una dinàmica positiva prou clara. Les elevades taxes d'atur a l'Estat espanyol i a les nostres illes i una xifra de persones aturades propera a rècords històrics no han estat factors suficients per aturar el procés migratori procedent de zones en què tanmateix les condicions de vida i les esperances de futur són clarament pitjors que al nostre país. Es pot parlar del fet que el creixement ha experimentat un alentiment en el ritme expansiu, tot i que continua el cicle demogràfic de creixement, que es perllonga ja durant més d'un decenni i que es fonamenta en la important incorporació anual de residents procedents de l'estranger. El components demogràfics apareixen, un cop més, determinats per la intensitat migratòria. L'augment de població del 2009 suposa una variació relativa del 2,1%. La previsió per als propers exercicis és d'una nova baixa dels fluxos migratoris i, possiblement, d'alguns moviments de retorn, ben probables mentre la sortida de la crisi sigui llarga i mentre el mercat de treball en el sector de la construcció no mostri signes de recuperació, cosa, d'altra banda, poc probable a mitjà termini. Les xifres del padró del 2009 ens mostren un fet estructural demogràfic molt important i significatiu: per primer cop la població de residents nascuts a l'estranger ha superat la població resident nascuda a altres comunitats autònomes.

B. ELS QUATRE PILARS DE L'ESTAT DE BENESTAR

B.1. La sanitat

El sistema sanitari de les Illes Balears ha d'atendre tant una població resident, amb un col·lectiu nombrós que disposa de doble assegurança, com un volum notable de població flotant. Aquestes circumstàncies, juntament amb la insularitat, en determinen l'estructura, altament dotada tecnològicament. L'atenció primària i els hospitals de mitjana i llarga estada presenten un menor pes relatiu a les Illes Balears. Al llarg del 2009, l'activitat assistencial va continuar creixent. L'augment va ser més intens a la xarxa privada, de manera que es va trencar la tendència dels darrers anys, en què el sistema públic havia guanyat progressivament més presència en el conjunt del sistema sanitari balear. Per la seva part, l'activitat en atenció primària ha manifestat un ascens del 0,9% respecte de l'any anterior. D'altra banda, el sistema sanitari públic suporta la major part de la investigació, tot i que també es capta finançament extern, el qual es destina a projectes de recerca, a la intensificació d'investigadors, a l'estabilització de tècnics de suport i a afavorir la incorporació de grups emergents d'investigació. El 2009, el nombre de donacions de sang ha assolit un nou màxim històric, ja que ha superat en un 6,5% les donacions de l'any 2008 i segueix l'evolució ascendent iniciada fa un any. Quant a les donacions d'òrgans, s'han reduït de forma considerable.

B.2. L'educació, la cultura i la llengua

Les dades d'escolarització facilitades per la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears indiquen una desacceleració del procés de creixement experimentat en els darrers anys en les matrícules dels ensenyaments de règim general. L'any 2009, el total d'alumnes matriculats per nivells educatius ha estat de 161.769, 908 més que en el curs passat. Aquest ascens ha estat menys notori que en cursos anteriors.

L'increment més notable de l'alumnat matriculat correspon al nivell d'educació infantil, un total de 2.733 alumnes més, 2.216 dels quals són de Mallorca. En canvi, als nivells obligatoris i postobligatoris es detecta un creixement sostingut o la pèrdua de matrícula. Aquesta pèrdua de matrícula recau principalment en els nivells obligatoris d'educació primària i secundària, ja que s'hi han comptabilitzat 1.550 i 1.206 alumnes menys respectivament. Aquest descens de la matrícula es fa palès principalment a Mallorca, amb 1.532 alumnes menys a primària i 1.139 alumnes menys a l'ensenyament secundari obligatori. Al batxillerat s'observa un descens de 9 alumnes i als cicles formatius de grau mitjà i superior es produeix un increment de 247 i 364 alumnes respectivament.

La relació entre la gestió pública i la privada és pràcticament similar al curs anterior: un 65,7% de l'oferta educativa és pública i un 34,3% és privada, malgrat que l'oferta pública és 1,2 punts superior al curs passat i en els darrers cursos s'observa una reducció de la distància entre la mitjana autonòmica i l'estatal. La gestió privada a les Illes Balears continua tenint més presència que en el conjunt de l'Estat. Un 36,1% de l'oferta de l'educació infantil de segon cicle és privada (31,6% estatal). També és privada un 36,9% de l'oferta de l'educació primària (32,7% estatal) i un 38,8% de l'oferta d'ESO (34,1% estatal). Mentrestant, al primer cicle d'educació infantil, l'oferta privada és 31,6 punts més baixa que en el conjunt de l'Estat, i els centres privats acullen només un 12,5% del conjunt de la matrícula de formació professional, percentatge 10,4 punts inferior a la mitjana estatal.

Segons les dades de la Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura, el percentatge d'alumnat estranger en el curs 2009-2010 en l'educació no universitària matriculat en els estudis d'educació infantil, primària, secundària obligatòria i cicles formatius de grau mitjà i superior fou del 15,6% respecte de la població general escolaritzada en aquests ensenyaments.

D'altra banda, a les Illes Balears varen cursar estudis universitaris a la UIB i a les escoles i centres adscrits un total de 14.562 alumnes en el curs 2009-2010, enfront dels 13.552 del curs anterior, la qual cosa suposa un augment d'un 7,45% del nombre d'alumnes i canvia el signe negatiu del curs anterior. A la UNED hi va haver 4.962 alumnes matriculats en aquest darrer curs, 1.232 més que l'any acadèmic anterior, i a la UOC, un total de 1.367 persones.

En l'àmbit cultural, el pressupost del 2009 del Govern de les Illes Balears destinat a cultura ha augmentat en xifres absolutes, ja que enguany s'hi han destinat 8.500.905 euros. El pressupost ha augmentat 4.822.671 euros respecte de l'any anterior.

Per illes, els pressuposts dels consells insulars també han augmentat. Pel que fa a les arts plàstiques, hem diferenciat entre la programació institucional i la programació comercial: als museus i a les fundacions es manté el nombre de visitants; hi ha pujades i baixades concretes, però poc significatives, i en el cas de les entitats comercials el nombre d'exposicions també s'ha mantingut amb canvis mínims. En l'àmbit musical, es mantenen tots els festivals de música que s'han fet al llarg d'aquests anys. Les discogràfiques mantenen les edicions de discs compactes. La Fira del Disc ha arribat a la desena edició, amb tot un seguit d'actuacions i estands. La publicació de llibres de creació literària augmenta en totes les categories respecte de l'any 2008, excepte en el cas del nombre de fullets editats, així i tot en tenim una ínfima representació en l'àmbit estatal. D'altra banda, les dades corresponents als dipòsits legals dels consells insulars han disminuït en tots els casos pel que fa a les dades de fulls i fullets; en canvi, en el cas de llibres registrats als dipòsits legals hi ha augments a tots els consells insulars.

En el cas del teatre, l'any 2009 es registren canvis quant al nombre d'espectadors, encara que les oscil·lacions depenen del teatre en concret. Hi ha canvis notablement positius en l'augment d'espectadors especialment al Teatre Municipal d'Alaró, al Cafè Teatre Sans, al Teatre Municipal d'Artà i al Teatre Municipal de Manacor. Quant a la projecció a l'exterior, la Direcció General de Cultura ha participat en dinou actuacions per Espanya (dotze més que l'any passat). En el món del cinema tenim un petit descens en el nombre d'espectadors (3,5% menys que l'any anterior), però es manté la recaptació; per tant, han pujat els preus de les entrades. Pel que fa al consum dels mitjans de comunicació, la televisió continua capdavantera, amb una audiència acumulada de 845 punts. Amb relació a la comunicació escrita, els diaris Última Hora i Diario de Mallorca són els líders (tot i que mostren un lleu descens en la mitjana de tiratge respecte del 2008), i en ràdio ho són Los 40 Principales i Mallorca FM SER.

B.3. L'habitatge

L'any 2009, a les Balears la recessió de la construcció residencial continua agreujant-se. La recessió econòmica global es la més greu des de la de 1929 i afecta de manera més dura els països on, com a Espanya, el sector de la construcció té més pes en l'estructura productiva i el nivell d'endeutament agregat dels sectors públic i privat és més elevat.

Les tipologies d'edificació no residencial col·lectiva lliure s'han mostrat més resistents al cicle recessiu, en part aquest fet es produeix com a resultat de les mesures contracíclics impulsades per les administracions, en particular els equipaments públics, la rehabilitació urbana, l'habitatge protegit o el pla turístic de renovació, respecte del qual convé assenyalar que el seu abast real fins ara ha estat limitat i, en tot cas, molt inferior a les expectatives que havia despertat inicialment, en gran manera per l'empitjorament de l'economia a la zona euro, que ha descoratjat la inversió, però també a causa de les rigideses i dels obstacles que hi ha en el marc normatiu i en els procediments administratius seguits, en particular, per part d'algunes administracions locals. Les obres de reforma i ampliació residencial, com a efecte substitutiu de l'obra nova, tendeixen a aguantar millor la recessió.

El 2009, la demanda d'habitatges per a turisme residencial prem de manera molt feble, sobretot en el segment mitjà, com a conseqüència de la recessió de la zona euro. En l'etapa expansiva, el creixement intens dels preus interns dels béns immobles havia reduït el diferencial respecte dels països compradors, i el 2009 l'ajustament dels preus és encara insuficient per estimular aquesta demanda.

La baixada contínua dels tipus d'interès hipotecari al llarg de l'any no ha tingut efectes significatius a l'hora d'impulsar la demanda residencial efectiva, molt afeblida per l'agreujament de les restriccions en el flux del crèdit, per l'enduriment del mercat hipotecari sobre l'oferta de promocions residencials noves i les vendes d'habitatges i, sobretot, per l'avversió o la incapacitat de les llars d'endeutar-se davant l'empitjorament del marc econòmic.

La major intensitat de la caiguda de les vendes d'habitatges amb relació a la dels habitatges nous que han entrat en el mercat, l'ajustament del qual és molt més lent per les raons assenyalades, ha determinat un augment notable de l'estoc en els darrers tres anys. No s'ha d'atribuir íntegrament l'increment de l'estoc a l'excedent d'habitatges per vendre, encara que s'estimi majoritari. El 2009, s'han acabat 9.410 habitatges i han estat objecte de compravenda 4.529 habitatges nous. Això ha fet que l'estoc total d'habitatge nou per a tots els usos hagi augmentat en 4.881 unitats. L'augment del 2008 va ser de 5.169 habitatges, equivalent a 1,8 vegades el del 2007, i l'estoc acumulat ha estat en aquests darrers tres anys de 12.965 unitats.

El 2009, l'accessibilitat a l'habitatge s'ha revertit i s'ha iniciat un procés de clara millora com a resultat de la intensa caiguda dels tipus d'interès hipotecari i, en una mesura molt més inferior, de l'ajustament a la baixa dels preus de l'habitatge. La contribució de la reducció dels tipus d'interès a la millora de l'accessibilitat equival a quatre vegades l'aportada pels preus.

B.4. L'economia social, els serveis socials i la dependència

Els serveis socials, fins a l'encara recent promulgació de la nova Llei de serveis socials aprovada pel Parlament el 2 de juny de 2009, han estructurat les intervencions bàsiques segons el Pla Concertat de Prestacions Bàsiques. Aquest ja fa més de 20 anys que és vigent i ha constituït una important font de finançament dels serveis socials, encara que en l'àmbit tècnic l'impacte important que va tenir en els seus orígens s'ha diluït amb el pas del temps. Les aportacions econòmiques que provenen del Pla són imprescindibles per no davallar la quota de cobertura dels serveis socials. Així, s'han tramitat 121.946 expedients respecte de les intervencions establertes en el Pla de Prestacions Bàsiques.

Les competències en matèria de protecció de menors estan transferides als consells insulars, per la qual cosa les dades d'activitat s'ofereixen desagregades per illes. Cal tenir en compte que les necessitats de cada illa difereixen en certa manera, per la qual cosa factors com ara la tipologia dels centres i la dels menors també difereixen segons la realitat de cada illa.

Pel que fa al sector de gent gran, es pot observar com la iniciativa privada ofereix més nombre de places residencials, concretament, la disponibilitat de places a favor del sector privat se situa en un 21%. Quant als centres d'estades diürnes, la quantitat de l'oferta disponible continua essent favorable als centres de titularitat pública i duplica àmpliament el nombre de places que s'ofereixen.

El 2009, han estat beneficiaris dels diferents programes per a minories culturals immigrants nousvinguts amb un total de 141.096 persones. D'aquest total, 24.763 (17,55%) han estat menors, 71.546 (50,70%) homes i 69.550 dones, (49,29%). Aquesta quantitat implica un elevat nombre de persones en situació de necessitat a les quals, en total, es va dedicar una despesa de 6.814.656 euros.

Pel que fa a les prestacions econòmiques, podem dir que durant l'any 2009 l'illa que presenta el creixement més considerable és Eivissa (100%), seguida de Mallorca (72,4%) i Menorca (24,3%). Enguany és la primera vegada que Formentera tramita les prestacions de l'RMI independentment del Consell Insular d'Eivissa. Malgrat la situació econòmica dels darrers anys, es pot observar que s'ha fet un esforç pressupostari important, atès que el pressupost no ha davallat, encara que les necessitats de la població de les Illes Balears, han augmentat.

L'enquesta de discapacitat, autonomia i dependència (EDAD, 2008), així com l'anterior treball de camp, l'EDDES (1999) —que va ser la primera prospecció que va recollir la situació de la discapacitat amb dades globals d'Espanya i agregades per comunitats autònomes—, han generat un conjunt d'informacions estadístiques de caire sociodemogràfic que han permès establir un amplí ventall de sèries quantitatives amb relació a l'autonomia personal i l'atenció a la dependència.

Així mateix, i pel que fa a les Illes Balears, s'han dut a terme recerques específiques en aquest camp que han posat l'èmfasi en els aspectes següents: a) fer l'anàlisi de la situació de l'atenció a la dependència per territoris: municipi a municipi i per agregats; b) estudiar els subjectes receptors del nou dret que preveu la Llei 39/2006, de 14 de desembre, Llei de promoció de l'autonomia personal i d'atenció a la dependència (LAPAD); c) reconèixer la realitat dels familiars cuidadors encarregats d'atendre'ls; d) establir el procés de desplegament del sistema de promoció de l'autonomia personal i d'atenció a la dependència (SAAD) i de les prestacions associades al dret, i e) estudiar els factors de prevenció a través de l'observació i analitzar els programes comunitaris. Les dades obtingudes s'han publicat o incorporat a les xarxes en línia en documents de la Conselleria d'Afers Socials, Promoció i Immigració del Govern de les Illes Balears, l'Anuari de l'Envel·liment de les Illes Balears i les memòries del Consell Econòmic i Social.

Aquestes fonts i l'actualització a partir de la revisió de les dades del padró municipal d'habitants per al 2009 ens permeten avançar que la taxa de discapacitat a Espanya es manté en el 8,34%; en xifres absolutes representen 3.898.600 persones amb discapacitat o, el que és el mateix, un augment aproximat de 50.700 amb relació al 2008. A les Illes Balears, amb el 7,10%, parlariem

de 77.775 persones amb discapacitat, 1.603 persones més que l'any anterior. El col·lectiu de les persones majors de 65 anys continua essent, amb diferència, el més nombrós, tant pel que fa a la discapacitat com a la dependència.

Si el col·lectiu amb discapacitat més nombrós hem dit que és el de les persones majors de 65 anys, també ho és el de les persones majors de 65 anys amb dependència. L'informe del 2007 de la Conselleria d'Afers Socials, Promoció i Immigració va fer la primera quantificació amb detall de la dependència a les Illes Balears, previsió que resultà ajustada atenent les xifres de sol·licituds al llarg dels tres primers anys d'implantació de la Llei 39/2006.

C. ALTRES INDICADORS SOCIALS: LA JUSTÍCIA

L'any 2009, l'activitat de l'Audiència Provincial ha experimentat un cert augment dels assumptes registrats i un lleuger descens de les resolucions dictades. El Partit Judicial de Palma s'organitza en jutjats de primera instància, els quals tots s'incrementen; jutjats contenciosos administratius, que han experimentat un increment d'assumpes, cosa que planteja la necessitat de crear un jutjat nou; jutjats de violència contra les dones, on s'han presentat 2.926 denúncies, 746 renúncies, s'han imposat 457 ordres de protecció i 1.037 mesures de protecció a les víctimes; jutjats de menors, que a diferència de l'any passat tornen a assumir la tendència alcista dels anys anteriors en quantitat d'assumpes; jutjats d'instrucció, en els quals s'observa un descens d'assumpes respecte del 2008, i jutjats penals de l'1 al 7, en què hi ha un increment de certa rellevància en el nombre d'assumpes. En el Jutjat Penal núm. 8 destaca l'increment tant del nombre d'executòries registrades com del nombre d'assumpes a tràmit. Un any més, cal reiterar la necessitat de crear un segon jutjat penal d'executòries. El Jutjat de Vigilància Penitenciària no presenta cap problemàtica especial, encara que hi ha hagut un increment lleuger en el nombre d'assumpes. El Jutjat Degà ha experimentat un descens en el nombre d'expedients de consignació de renda i de queixes a la bústia general. El Servei Comú ha viscut un lleuger descens i en el Registre Civil persisteix la tònica de feina intensa, si bé la situació ha millorat amb la creació del Registre Civil núm. 2.

Pel que fa a la fiscalia, les denúncies en casos de delictes contra la vida, de lesions genèriques i contra la llibertat han experimentat un descens lleuger. Quant als delictes contra la llibertat sexual, el registre global disminueix, si bé hi ha augments relatius a prostitució i exhibicionisme. Amb referència als delictes contra el patrimoni i l'ordre socioeconòmic, han sofert un descens generalitzat. Respecte dels delictes contra els drets dels treballadors, han sofert un ascens lleu en el còmput global. A més, es redueix el nombre de denúncies per delictes contra l'ordenació del territori i augmenten els delictes relatius a medi ambient. D'altra banda, pel que fa als delictes contra la seguretat col·lectiva, només han experimentat un augment els delictes per tràfic de drogues qualificat. La resta de delictes contra la seguretat col·lectiva disminueixen. S'ha produït un descens gairebé a la meitat respecte de l'any 2008 de les denúncies per falsificacions.

En els darrers deu anys la població reclusa a les Illes Balears s'ha multiplicat per tres: s'ha passat de 705 persones a 2.090.